

Др. К. В. Петковић

НОВИ ПОДАЦИ ЗА РАЗВИЋЕ И РАСПРОСТРАЊЕЊЕ ГОЛТА У ОКОЛИНИ БЕОГРАДА

Dr. K. Petković

NOUVELLES DONNÉES SUR LA DÉVELOPPEMENT ET LA RÉPAR- TITION DE L'ALBIEN AUX ENVIRONS DE BEOGRAD

По В. К. Петковићу „Дуж целог откоса између Пејчине Чесме и Репишког Потока могу се проматрати голтски пешчари и кречњаци који су најбоље откривени у некадашњим мајданима” (Голт у Србији, 1912, стр. 34). Судећи по овоме као и по другим описима В. К. Петковић и Ј. М. Жујовића (Основи за геологију Србије, 1889, стр. 64—67, и Геологија Србије I, 1893, стр. 29—30), голтске творевине у делу непосредно испред Пејчине Чесме идући од Чукарице ка Белим Водама нису биле познате.

Међутим, овога лета на падинама окренутим северу, тј. према друму Чукарица—Беле Воде, непосредно испред Пејчине Чесме, вршена су многобројна раскопавања за темеље новоподигнутих кућа. Том приликом на овом месту откривени су, почевши још од самог друма па до доњег нивоа познатог каменолома испред Пејчине Чесме са фауном беријаских и валендских слојева, сиви лапоровито песковити глинци са богатом голтском фауном. Ове творевине раније нису могле да буду запажене с тога што је тај део на падинама био прекривен осулинским материјалом из поменутог каменолома и обрастао травом. При одређивању нађених примерака из ових лапоровитих глинаца, утврђене су следеће голтске врсте: *Puzosia Mayori* d'Orb., *Belemnites* (*Neohibolites*) *minimus* List-d'Orb., var. *media* Stolley, *Hamites* (*Protanisoceras?*) *flexuosus* d'orb., *Idiohamites turgidus* Sow. var. *robusta* Spath, *Anisoceras* spec. *Sowerby*, *Inoceramus* cf. *anglicus* Woods.

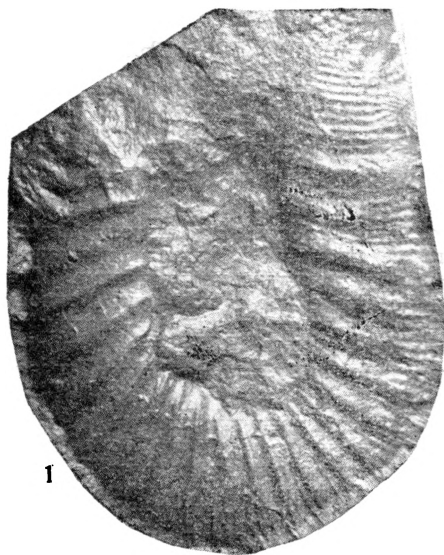
*
* *
*

Puzosia mayori d'Orb. — Нађено је више примерака и фрагментата ове врсте. Најбоље очувани дати су на сл. 1—3 и сл. 5, таб. VI. Одредба је извршена према описима и сликама које даје L. F. Spath (*Ammonoidea of the Gault*, Pal. Soc. London, 1921, Part I) на стр. 42, сл. 10 и таб. I, сл: 9a, b, 10a, b.

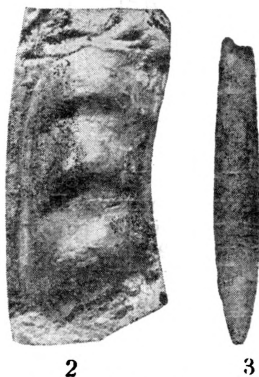
Idiohamites turgidus Sow. var. *robusta* Spath. — Нађен је један део љуштуре (види сл. 4 на таб. VI), који највише сличности показује са овом *Sowerby*-евом врстом описаном код L. F. Spath (*Amm. of the Gault*, Pal. Soc. London, 1938, Part. XIII) на стр. 587 сл. 209, i-h, као варијетет *robusta* nov. (Pl. 65, fig. 5).

Hamites (Protanisoceras?) flexuosus d'Orb. — Један примерак чија је фотографија дата на табли VI, сл. 9 највише сличности показује са описима и сликама код F. Pictet—W. Roux-a (Descr. des Moll. Foss. des grès verts des environs de Genève, 1853, стр. 126, таб. 12, сл. 9—14), нарочито са сл. 11a-b, 12a-b, него ли са приказом исте врсте под именом *Protanizoceras? flexuosum* d'Orb. код L. F. Spath-a у раду из 1938 (Amm. of the Gault, Pal. Soc. London, Part XIII) на стр. 577, сл. 205 п-р.

Anisoceras spec (nov. sp.?). — Нађен је само један прилично очуван отисак овога рода чија је фотографија дата на табли VI, сл. 6, а фотографија вештчаки извађеног калупа на сл. 1 у тексту. Нажалост,

Сл. 1, *Anisoceras spec.*
(*nov. spec?*)

Сл. 2, *Mortonicerus*
spec. ind.

Сл. 3, *Balemnites (Neohibolites)*
aff. Wollemanni Stolley (Belemniten der nord deutschen unt. Kreide, I, p. 46, Taf. III (XXX), fig. 9—34).

и поред тога, врста није могла да буде одређена, с једне стране што се не поклапа ни са једном од досада познатих врста, с друге што лобна линија није позната. Пада у очи да код овог примерка на млађој половини (већој) постоје многобројна ребра која су двојака по величини. И то, једна пунија, јако истакнута и доста оштра — главна, и друга, ситнија — споредна распоређена по главним, као и на простору између њих, тако да са главним теку паралелно. Најмлађи део на себи носи једино ова споредна, ситнија ребра. Доцније као што се види на приложеној слици бр. 1, ситнија се ребра губе, а главна се постепено појављују узимајући надаће све више маха. Губљење споредних ребара се прво врши на унутрашњем делу љуштуре, крећући се постепено ка периферији, тако да на полуизгубљеним деловима овакав распоред даје утисак рачвања. На старијем делу (мањој половини) ситна, споредна ребра су се сасвим изгубила, док су главна ребра ојачала и постала истакнутија и потпуно глатка, а међуребарни простори већи и такође потпуно глатки (колико то показује унутрашња страна отиска).

ТАБЛА (PLANCHE) VI

Сл. 1—3 и 5. — *Puzosia mayori* d'Orb. (природна величина).

Сл. 4. — *Idiohamites turgidus* Sow. var. *robusta* Spath. (природна величина).

Сл. 6. — *Anisoceras* сп е с. (nov. sp.?) (природна величина), (види сл. 1 на стр. 132).

Сл. 7. — *Inoceramus cf. anglicus* Woods (природна величина).

Сл. 8. — *Epiaster* (?) сп е с. (природна величина).

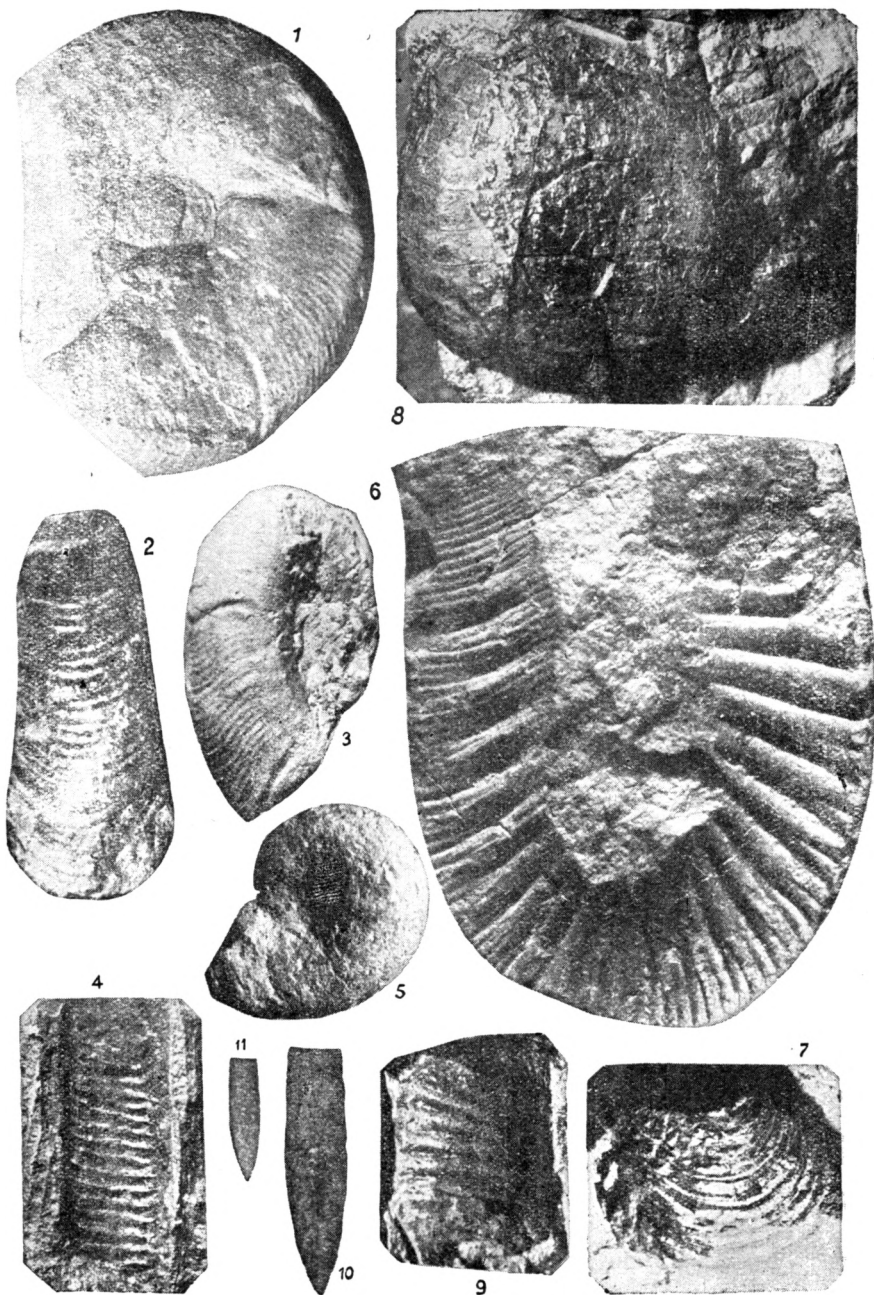
Сл. 9. — *Hamites (Protanisoceras ?) flexuosus* d'Orb. (природна величина).

Сл. 10—11. — *Belemnites (Neohibolites) minimus* (Lister, var. *media* Stolley сл. 11 природна величина; сл. 10 увећано 2 X.

Сви су примерци из сивих лапоровито - песковитих глинаца поред пута идући од Чукарице испред Пејчине Чесме (околина Београда) (види опис на стр. 131).

Др. Коста В. Петковић. Нови подаци за развиће и распрострањење голта у околини Београда.

Dr. Kosta V. Petković. Nouvelles données sur la développement et la répartition de l'Albien aux environs de Beograd.

Mortoniceras spec. ind. (сл. 2). Нађен је само један фрагмент овога рода на коме се виде правилна истакнута ребра која су међу собом доста размакнута. Она су оштра у спољнем периферном делу љуштуре, иначе крупна (угао сучељавања бокова већи је од 90°), мало повијена унапред, и са два реда брадавица (чворова). Јако истакнуте брадавице чине низ који пролази преко средине ребара. Други, унутарњи низ образују знатно слабије брадавице. По свим овим особинама, као и по општем изгледу како показује и сама слика (сл. 2) ова се форма издваја од свих досада познатих голтских облика. Фрагмент је мали и недовољно очуван да би се могао ближе приказати.

Belemnites (Neohibolites) minimus Lister var. *media* Stolley. — Два фрагмента од којих је боље очуван дат на табли VI, сл. 10—11 придодати су овој врсти на основу описа и слика изнетих у раду E. Stolley-a (Beitr. zur Kenntnis der Cephal. der Norddeutschen unt. Kreide, Geol. und Pal. abh. Band. 14, H. 4, Jena, 1925).

Inoceramus cf. anglicus Woods. — Један недовољно очуван примерак, чија је фотографија дата на сл. 7, таб. VI, највише сличности показује са описима и сликама ове голтске врсте код H. Woods-a (A monograph of the Cret. Lamellibranchia of England, Pal. Soc., 1910, vol. 2, part VII, стр. 264, таб. 45, сл. 8—10).

Epiaster(?) spec. — Један недовољно очуван примерак ехинида чији ни род није сигуран, дат је на сл. 8, таб. VI.

*
*

Постоје две карактеристичне појаве у вези са наласком и положајем ових голтских творевина. Прва је, што леже у нижем нивоу од поменутих беријаских и валендских слојева каменолома испред Пејчине Чесме. Овакав њихов положај може да се објасни једино тектонски тј. или да их раздваја какав мањи секундарни расед који иде паралелно ободом Макиша, правца пружања И-З, дуж којег су голтски слојеви према валендским знатно спуштени, или да су валендски и беријаски слојеви навуцени са јужне стране у правцу севера дуж каквог реверсног раседа, или чак претстављају и праву краљушт, која неће бити једина у околини Београда са истим правцем кретања. Објашњење путем инверсности искључено је пошто недостају сви чланови доње кредне серије.

Друга је, што се ове творевине оваквог састава испред Пејчине Чесме разликују потпуно по развићу од оних у каменолому крај пута одмах иза Пејчине Чесме, које су удаљене само неколико десетина метара.

Док су прве, као што је изнето, претстављене лапоровитим и песковитим глиницама тењастог хабитуса, дотле су друге претстављене „сивим, модрим чврстим у већем делу гвожђевитим и мрким нестратификованим и местимично грудвастим и врло песковитим кречњацима” (В. К. Петковић, Голт у Србији, 1912, стр. 34). Ово разликовање може да се објасни такође на два начина. И то: 1) или да постоји између једних и других творевина какав попречни расед (маказасто цепање са отвореном страном ка северу) дуж којег су различите вертикалне фације доведене мање више у исти ниво;

2) или да стратиграфски обе творевине не претстављају исте чланове голта.